

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ

ПОЛГОРОДНИК ОЛЕКСАНДР ВІКТОРОВИЧ

УДК 351.82:339.924:330.36

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Краматорськ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Донбаській державній машинобудівній академії Міністерства освіти і науки України (м. Краматорськ).

Науковий керівник – доктор економічних наук, доцент
Шкрабак Ірина Володимирівна,
Державний вищий навчальний заклад
«Донецький національний технічний університет»
Міністерства освіти і науки України (м. Покровськ),
завідувач кафедри менеджменту.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Батченко Людмила Вікторівна,** Київський національний університет культури і мистецтва Міністерства освіти і науки України, професор кафедри готельно-ресторанного бізнесу;

кандидат економічних наук, **Тарасенко Олена Юріївна,** Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України (м. Маріуполь), доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування.

Захист дисертації відбудеться *22 грудня 2017 року о 11-00* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 12.105.03 у Донбаській державній машинобудівній академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, бул. Машинобудівників, 39а, ауд. 6220.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.

Автореферат розісланий *18 листопада 2017 року.*

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук

С.О. Пипко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Україна знаходиться на порозі широкомасштабних трансформацій суспільного та економічного життя, пов'язаних з інтеграцією до європейського простору. Сьогодні спостерігається подальше переплетення та ускладнення господарських процесів різних рівнів економічних систем. Але в процесі інтеграції загострюється проблема економічної безпеки країни. Різке посилення міжфірмової та міждержавної конкурентної боротьби за ринки збуту і джерела сировини обумовлюють необхідність кооперації як матеріально-фінансових, так і виробничих зусиль територіально пов'язаних країн. Проблема забезпечення безпеки країни має включати в себе не лише рішення експортно-імпортних протиріч, але й валютні, інвестиційні, боргові та інші питання, бо кожен із факторів чинить безпосередній вплив на рівень економічної безпеки країни. В результаті необхідно не просто відстоювання національно-державних інтересів, а й їх перетворення в регіональні інтереси.

Питання інтеграції – одне з ключових питань про те, які зміни відбуваються в сучасному світі, які тенденції відкриваються в економічній, соціально-політичній та інших сферах людського буття. Процес інтеграції є природним наслідком розширення масштабу міжнародного руху товарів: усуваються бар'єри, які перешкоджають вільній торгівлі готовими продуктами, сировиною та матеріалами. Такого роду дії можливі в рамках договорів і міждержавних угод, які мають на увазі економічний і політичний взаємозв'язок держав.

Основний внесок у формування і розвиток напрямків інтеграції внесли: Б. Баласса [*B. Balassa*], В. Ріпке [*W. Repke*], Г. Мюрдаль [*G. Myrdal*], Н. Крамер [*N. Kramer*], Е. Хаас [*E. Haas*], М. Ходжес [*M. Hodges*], а також вітчизняні економісти О. Білорус, Л. Батченко, І. Бураківський, М. Белопольський, А. Гальчинський, В. Гейц, В. Чужикова, В. Іноземцева, К. Кругмана, М. Максимової, Н. Рекова, А. Паніч, Ю. Шишкова, І. Шкрабак, П. Шуканова та інші. Проблема гарантії безпеки України в умовах інтеграції є відносно новою. Окремі аспекти збереження економічної безпеки країни розглядалися в роботах О. Бендасюка, С. Бурлуцького, З. Варналія, І. Губенко, О. Дегтярьової, В. Лойко, Н. Наконечного, М. Павловського, А. Сухорукова, О. Тарасенко, Ю. Харазашвілі та інших науковців.

Незважаючи на масштабність і досить широку палітру досліджень, що мають безперечну наукову значущість і практичну цінність, єдиних універсальних підходів і методології формування механізмів економічної інтеграції національних економік, що охоплює різні сторони інтеграційного процесу на пострадянському просторі з урахуванням умов забезпечення економічної безпеки країни поки не розроблено. Актуальність проблеми економічної інтеграції зростає в умовах впливу глобалізації на процес забезпечення економічної безпеки країни, в тому числі з урахуванням нових можливостей, що відкриваються. В той же час, проблеми економічної інтеграції України до європейського економічного простору все ще залишаються недостатньо опрацьовані. Процес взаємодії соціально-економічних систем далеко не у всіх випадках може призводити до синергічно ефекту, що вимагає конкретизації організаційний, технологічних і методичних положень механізму інтеграції України.

Вищевикладене визначило вибір теми, цілей, завдань і структури даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України за темою «Трансформаційні перетворення господарської системи у контексті глобалізаційних змін: еволюція та управління» (номер державної реєстрації 0114U003939, 2014-2016 рр.), у рамках якої автором розвинуто теоретичні положення щодо визначення особливостей інтеграційних процесів в Україні, удосконалено методичний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки країни та надано організаційно-методичні рекомендації щодо формування державної стратегії інтеграції України до європейського економічного простору.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є розвиток теоретичного підґрунтя та вдосконалення методичних підходів до визначення закономірностей і специфічних рис інтеграційних процесів в Україні та формування на цій основі державної стратегії інтеграції до європейського економічного простору в контексті забезпечення економічної безпеки країни. Для досягнення поставленої мети вирішено такі завдання теоретичного і прикладного характеру:

виявити і науково обґрунтувати специфіку інтеграційних процесів до єдиного економічного простору, етапів та проблем міжнародної інтеграції;

проаналізувати процес становлення та перспективи економічної інтеграції України, обґрунтувати специфіку інтеграційних процесів, що характеризують сучасний етап розвитку регіональної економічної інтеграції;

розробити концептуальні положення управління інтеграційними процесами в Україні в контексті збереження економічної безпеки країни;

удосконалити методичний підхід до оцінки впливу потенційних загроз національній економіці з боку країн-партнерів в процесі інтеграції;

розробити модель кластерної інтеграції, що враховує різношвидкісну інтеграцію національних економічних систем та переваги кластерних та інтеграційних екстерналій;

виявити особливості стратегій інтеграції, які формуються на основі парадигми економічного розвитку країни;

вдосконалити організаційно-економічний механізм державного регулювання інтеграційних процесів.

Об'єкт дисертаційного дослідження – процес регулювання інтеграційних процесів в умовах ризиків і загроз національній економічній безпеці країни.

Предметом дисертаційного дослідження виступають теоретико-методичні, організаційні та науково-практичні засади державного управління процесами економічної інтеграції України до європейського економічного простору.

Методи дослідження. У роботі використаний *теоретичний підхід*, який розвиває концептуальні та теоретичні інструменти та засоби науки про інтеграцію, формує теоретичне поняття, яке складає концептуальне підстава теорії цього феномена. *Емпіричний підхід* встановлює відносини та зв'язки теоретичних знань з реальними об'єктами, явищами та формується в рамках конкретно-історичних

уявлень і проявів сутності економічної інтеграції. *Системний підхід* дає можливість розглянути об'єкт і предмет дослідження як сукупності елементів, об'єднаних відносинами, зв'язками, які мають певну логіку розвитку. *Діалектичний метод* використаний для вивчення економічної інтеграції у взаємозв'язку з іншими процесами світового розвитку, головним чином в контексті економічної безпеки. Специфіка досліджуваного об'єкту як відкритої системи, яка нелінійна та самоорганізується, викликала необхідність застосування *синергетичного підходу*, що було використано при формуванні стратегій інтеграції. *Конкретно-історичний метод* визначає специфіку формування систем національної безпеки в умовах євроінтеграції та внутрішньої нестабільності. *Методи економіко-математичного моделювання* було використано для оцінки загроз з боку інтеграційних процесів (метод аналізу ієрархій), прогнозування результатів реалізації стратегій інтеграції (методи регресійного аналізу). *Методи стратегічного аналізу* для обґрунтування моделі кластерної інтеграції. Використання вищеназваних методологічних і науково-теоретичних підходів дозволило досягти поставленої мети.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативно-правові акти з питань державного регулювання зовнішньо-економічної діяльності в Україні, документи G8 і G20, ЄС, ООН, НАТО, МВФ, дані Державної служби статистики України, вітчизняна аналітична інформація про стан соціально-економічного розвитку країни, монографічна та періодична література за темою дисертації, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному вирішенні важливої народногосподарської проблеми щодо формування теоретико-методологічних положень державного регулювання інтеграційними процесами в контексті забезпечення економічної безпеки України в умовах системних кризових явищ і загострення економічних і політичних загроз на основі механізмів розширення економічного співробітництва національних економік країн в форматі економічної інтеграції. Результати та ключові положення дисертації, які характеризують її наукову новизну і відображають внесок автора в розвиток економічної науки, полягають у такому:

удосконалено:

концептуальні положення регулювання інтеграційних процесів в Україні, які, на відміну від існуючих, передбачають урахування ідей економічного лібералізму, з одного боку, та ідей державного регулювання економіки з іншого, що дає змогу об'єднати інтегруючу дію ринкових сил і механізмів з державною політикою країн, які залучені до інтеграційного процесу;

методичний підхід до обґрунтування управлінських рішень щодо формування державної інтеграційної політики, який на відміну від існуючих, передбачає оцінювання рівня національної безпеки країни на основі запропонованої системи показників за кожною складовою безпеки і комплексу методичних положень щодо їх обчислення та визначення інтегрального показника національної безпеки з урахуванням рівня зовнішніх та внутрішніх загроз економічної інтеграції;

методичні засади побудови моделі кластерної економічної інтеграції національних економік, що забезпечить досягнення конкурентоспроможності країни на світових

ринках завдяки комбінації ефектів кластерних («перелив знань») та інтеграційних (мережевих) екстерналій в рамках міжнародних інтеграційних кластерів;

методичний інструментарій обґрунтування вибору стратегії управління інтеграційними процесами в Україні за рахунок конкретизації стратегій інтеграції: стратегії «Глобальний лідер», стратегії «Регіональний лідер», стратегії «Транзитно-сировинний додаток» та стратегії «Збереження позицій», який базується на поєднанні результатів стратегічного аналізу потенціалу соціально-економічного розвитку України та прогнозування результатів реалізації стратегії на основі неокласичного синтезу в середньостроковому періоді та зв'язків неокласичного типу в довгостроковому періоді;

дістали подальшого розвитку:

зміст поняття «економічна інтеграція» як процесу взаємопроникнення, зрощення економік сусідніх країн в єдиний господарський комплекс з урахуванням стійких економічних зв'язків на мікро- і макрорівнях, що дозволило виокремити економічну категорію «інтеграційний процес» як господарське та політичне об'єднання країн на основі розвитку глибоких стійких взаємозв'язків і поділу праці, яке вимагає узгодження різних сфер господарської політики зацікавлених країн з метою уникнути негативних результатів господарської діяльності, підтримання економічної рівноваги та збереження економічної безпеки країн-учасників;

аналітичне забезпечення процесу оцінки національної безпеки країни на основі співвідношення рівня загроз за окремими її сферами (виробнича, демографічна, енергетична, інвестиційно-інноваційна, продовольча, соціальна та фінансова та стратегічної позиції національної економіки (згортки функцій потенціалу країни та її інтеграційного середовища), що дозволить обґрунтувати вибір стратегії інтеграції;

організаційно-економічний механізм державного регулювання інтеграційних процесів в контексті забезпечення економічної безпеки країни за рахунок реалізації стратегії інтеграції, яка враховує як діючий потенціал країни, так і можливості її розвитку, особливості його використання в конкретних ситуаціях та відповідність встановленим пріоритетам розвитку країни.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові результати дисертації знайшли своє практичне застосування в діяльності окремих установ та організацій, зокрема, елементи аналітичного забезпечення процесу оцінки національної безпеки в регіональному розрізі та методичного інструментарію обґрунтування вибору стратегії управління інтеграційними процесами – в діяльності Департаменту економіки Донецької обласної державної адміністрації (довідка від 26.10.2016 р. № 02-110/117); Департаменту економічного розвитку, торгівлі та туризму Луганської обласної державної адміністрації (довідка від 29.11.2016 р. № 02-110/11). Результати дисертації використовуються в навчальному процесі Донбаської державної машинобудівної академії МОН України при викладанні курсів «Державне та регіональне управління», «Міжнародні стратегії економічного розвитку», «Міжнародна економічна діяльність України», «Міжнародна економічна інтеграція» (довідка від 11.10.2016 р. № 075/06-60).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним дослідженням, в якому автором здійснено особистий внесок у поглиблення теоретичних засад, удосконалення

методичних підходів і організаційних положень щодо державного регулювання інтеграційних процесів в контексті економічної безпеки країни. Висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, одержано автором особисто та викладено в опублікованих роботах.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертації обговорювалися та були схвалені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема, «Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання» (Кременчук, 2017 р.), «Глобальний економічний простір: детермінанти розвитку» (Миколаїв, 2016 р.), «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності» (Кременчук, 2015 р.), «Регіональний розвиток – основа становлення української держави» (Донецьк, 2014 р.)

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено у 11 наукових працях, з яких сім – статті у наукових фахових виданнях, три – у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз; чотири – публікації у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 5,10 ум.-друк. арк., з яких особисто автору належить 5,04 ум.-друк. арк.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (286 найменувань на 28 сторінках), 4 додатки (на 11 сторінках), містить 18 таблиць і 26 рисунків. Загальний обсяг роботи становить 249 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади управління інтеграційними процесами**» досліджено та розвинуто теоретичний базис розуміння сутності економічної інтеграції; доведено можливість впливу інтеграційних процесів на стан економічної безпеки; систематизовано і розвинуто концептуальні положення та теоретико-методичні підходи до державного регулювання інтеграційних процесів.

Інтеграція являє собою більш високий соціально-економічний, політичний, державно-правовий та культурний етап розвитку світового співтовариства держав і народів. Економічна інтеграція – це процес взаємопроникнення, зрощення економік сусідніх країн в єдиний господарський комплекс з урахуванням стійких економічних зв'язків на мікро- і макрорівнях. На мікрорівні, тобто на корпоративному рівні, окремі компанії різних країн вступають в прямі господарські зв'язки, що сприяють реальному переплетення національних економік. На макрорівні, тобто на рівні міждержавних угод, виникає загальна стратегія економічного і політичного розвитку країн, заснована на виробленні загальних правил переміщення товарів і послуг, капіталу, робочої сили. Реальна інтеграція являє собою поєднання ринкових механізмів формування єдиного економічного простору з поступовим узгодженням відповідної політики країн, які залучені до інтеграційного процесу.

Загальне визначення інтеграційного процесу може бути наведено у вигляді системи, що відбиває сукупність основних сутностей та їх зв'язків, обмежень та можливостей (потенціалів) інтеграції (рис. 1). Цілісність інтеграційної системи проявляється в її протиставленні глобальній системі міжнародних економічних і

політичних відносин. З ускладненням структури інтеграційного утворення зростає ступінь його цілісності та стійкості до впливів середовища. Необхідно враховувати значимість високорозвинених і ефективних форм управління ризиками і можливостями економічної інтеграції.

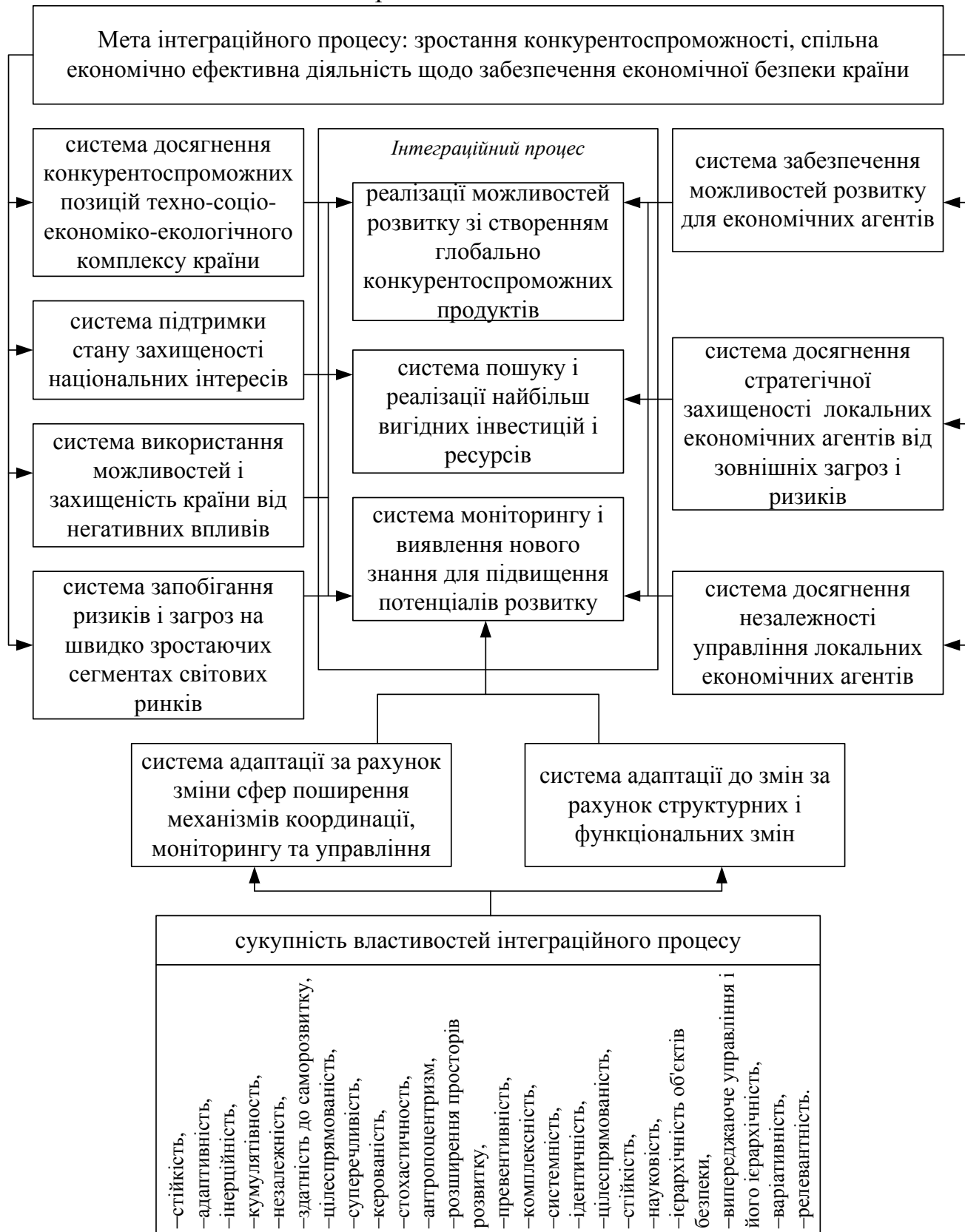

Рис. 1. Основні елементи інтеграційного процесу як системи

Економічна безпека є властивістю розвитку будь-якої системи, яка виникає самостійно або може бути результатом спеціальних дій щодо її забезпечення. Доцільно розглядати національну економічну безпеку не як стан, а як безперервний процес підтримки стану, ознаки якого відповідають економічній безпеці в умовах змін світового устрою. Пропонується наступне визначення економічної безпеки для різнорівневих систем: економічна безпека системи – явна перевага факторів її поточної життєдіяльності та накопичення потенціалу розвитку над реальними та потенційними загрозами функціонуванню та вдосконаленню системи. В цілому ступінь економічної безпеки залежить від економічного потенціалу країни, його співвідношення з потугами різноманітних господарств. Загрози національній економічній безпеці можуть як мати своїм джерелом силове протистояння країн в сфері міжнародних економічних відносин, так і виникати з стихійного і нестійкого характеру функціонування світового господарства. З позицій інтеграційної політики має сенс включити в число загроз національній економічній безпеці такі несприятливі зовнішні впливи, які не тільки в даний момент, але і в міру свого розвитку можуть привести до порушення національної економічної безпеки країни.

Інтеграційні утворення, що існують в сучасній світовій економіці, ставлять перед собою в принципі схожі завдання: використання переваг економіки масштабу; створення сприятливого зовнішньополітичного середовища; рішення задач торгової політики; сприяння структурній перебудові економіки; підтримка молодих галузей національної промисловості. Головною проблемою міжнародної економічної інтеграції є визначення оптимального співвідношення національних програм господарської політики із забезпеченням вигід від міжнародного співробітництва. Для повної інтеграції важливі не лише гарантування абсолютної свободи руху товарів і факторів виробництва, тобто свободи дії ринкового механізму, а й координація економічної політики держав, що мають на меті пом'якшити нерівномірність економічного розвитку окремих країн інтеграційного утворення і забезпечення економічної безпеки усередині цих країн.

З метою оцінки доцільності реалізації інтеграційних процесів з позиції забезпечення економічної безпеки країни було виведено відповідну формулу:

$$\boxed{\Phi ПЖК_i > ЗПЖК_i} + \boxed{\Phi ПРК_j > ЗПРК_j} + \boxed{Сеф_{ij} > ЗЗЕБР_{ij}}$$

де $\Phi ПЖК_i$ – фактори поточної життєдіяльності країни; $ЗПЖК_i$ – загрози поточній життєдіяльності країни; $\Phi ПРК_j$ – фактори потенціалу розвитку країни; $ЗПРК_j$ – загрози потенціалу розвитку країни; $Сеф_{ij}$ – синергетичний ефект економічної інтеграції як результат взаємного підсилення дій та заходів щодо її реалізації; $ЗЗЕБР_{ij}$ – зростання загроз економічної безпеки країни в результаті проведення інтеграційних процесів.

Згортка функцій потенціалу країни та інтеграційного середовища дає значення стратегічної позиції національної економіки, яка характеризує можливість реалізації на основі активної стратегії інтеграції, яка описується параметром «стратегічна активність». Стратегічна сила або конкурентна перевага визначається як добуток стратегічної позиції та стратегічної активності.

У другому розділі «Методологічні засади моделювання процесів економічної інтеграції в Україні» розглянуто визначено особливості та проблеми інтеграції України до європейського економічного простору, запропоновано методичний підхід до оцінки рівня національної безпеки країни та загроз функціонуванню її економіки, обґрунтовано методичні засади побудови моделі формування кластерної економічної інтеграції.

До 2014 року лівова частина експортно-імпортних операцій України припадали на РФ та інші країни СНД. Сучасний стан політичних відносин з РФ призвів до значного обмеження експорту і Україна вживає заходи, які б дозволили мінімізувати втрати. Фактично загальне негативне сальдо зовнішньої торгівлі України, головним чином, визначалося саме за рахунок незбалансованої торгівлі з країнами ЄС (рис. 2). У останні роки ситуація дещо покращилась. Основними торговельними партнерами для України є Польща (16,3 %), Італія (14,3 %) і Німеччина (10,5 %), на які доводиться 3/5 зовнішньої торгівлі товарами країни із країнами ЄС. Поточні експортні поставки до країн ЄС склали у 2016 році 37,1 %, а до країн СНД –13,6 %. Структура імпорту в 2016 році: з країнами ЄС – 43,8 %, з країнами СНД – 21,8 %. Товарна номенклатура торгівлі України з країнами ЄС досить вузька. У цілому на галузі первинної переробки і незначним рівнем технологічності припадає понад 70 % від загального обсягу експорту України в ЄС. Але наявні передумови для формування високотехнологічного типу конкурентоспроможності Україною не використовуються.

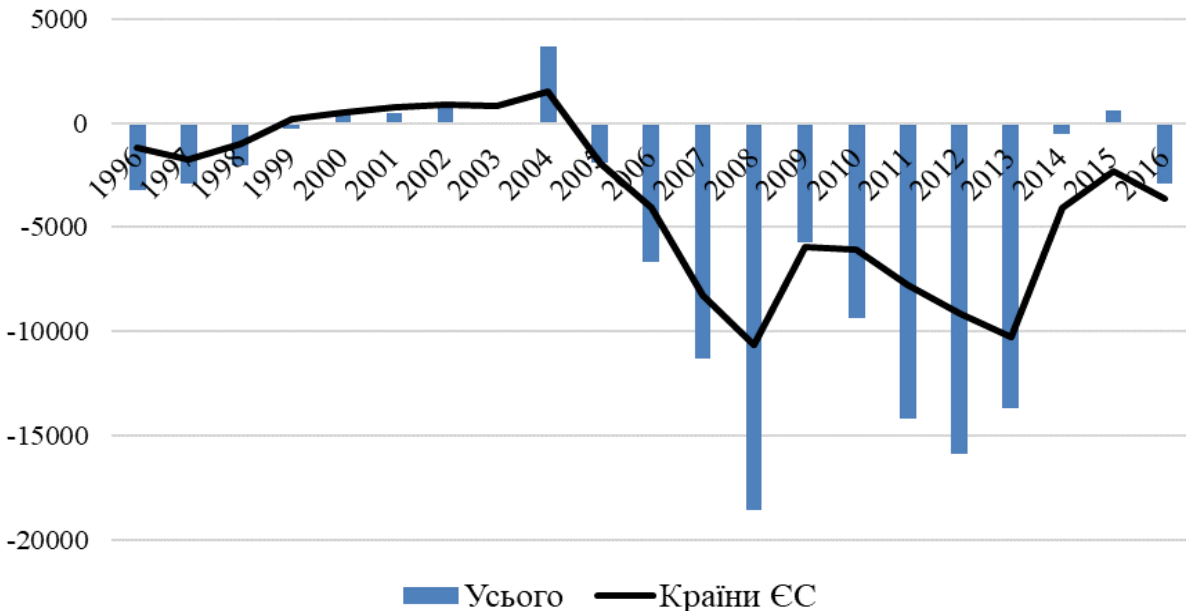

Рис. 2. Сальдо зовнішньоторговельного обороту товарами, млн. дол.

Аналіз інтеграційних процесів в Україні показав, що існує певна низка проблем інтеграції України до ЄС. Так, зовнішня торгівля України розвивалася різновекторно і не мала переконливих тенденцій до певних інтеграційних формувань. Водночас структура зовнішньої торгівлі України свідчить, що вона не має альтернативного або конкурентного характеру. В той же час, спостерігається все

більше взаємопереплетення та ускладнення господарських процесів різних рівнів економічних систем. Різке посилення міжфірмової та міждержавної конкурентної боротьби за ринки збуту і джерела сировини обумовлюють необхідність кооперації як матеріально-фінансових, так і виробничих зусиль територіально пов'язаних країн, дозволяючи економити на митних зборах, уникати додаткових витрат виробництва і обігу, виступати з'єднаною силою проти загальних конкурентів на світовому ринку.

Реалізація інтеграційних процесів в Україні призводить до змін рівня національної безпеки. У зв'язку з цим, запропоновано методичний підхід до оцінки рівня національної економічної безпеки країни в процесі інтеграції на основі визначення рівня захищеності життєво важливих інтересів від зовнішніх загроз. Автором прийнято, що економічна безпека – поняття багатовекторне, яке визначається системою рівнозначних показників. Визначення гранично допустимих значень економічних індикаторів вказує рамки, в яких можуть відбуватися соціально-економічні перетворення, за межами яких країна втрачає здатність до динамічного саморозвитку, тобто виходить із стану рівноваги. При цьому збиток і втрати загрожують стати незворотними. Граничний рівень стану системи не є простим вираженням суми порогових значень складових її елементів. Основні показники, а також їх граничні значення, перевищення яких становить загрозу безпеці держави, представлені в табл. 1. За результатами аналізу фактичні кількісні параметри багатьох індикаторів значно гірші від встановлених граничних значень, що говорить про незадовільний стан безпеки економіки України.

Отримані результати дозволили побудувати інтегральний показник за допомогою радара національної безпеки. Абсолютна втрата безпеки мала місце в Україні у 2014 році. Але за такими показниками як доля інноваційної продукції у загальному обсязі готової продукції, доля інвестицій в основний капітал у ВВП, зовнішній державний борг та платежі щодо його погашення та обслуговування ситуація залишається критичною. Крім того, мають місце певні загрози подальшому функціонуванню економіки країни. Оцінка рівня загроз інтеграційних процесів здійснена за допомогою методу аналізу ієрархій доводить, що найбільшим ризиком є скорочення виробництва як результат входження до європейського економічного простору (коефіцієнт ієрархії – 0,223). Політичні загрози національній безпеці мають не менший вплив (коефіцієнт – 0,219).

З метою протидії виявленим загрозам та з урахуванням результатів проведеного аналізу було виділено найбільш перспективні напрямки економічної інтеграції України до європейського економічного простору:

формування ефективних міжнародних транспортно-комунікаційних коридорів між державами Європейського союзу та України як найважливішого тренду розвитку глобальної економіки;

формування та реалізація інноваційної парадигми розвитку країн – перехід до моделі економічного зростання на базі інновацій у всіх сферах діяльності;

формування кластерної економічної інтеграції національних економік в рамках міжнародного співробітництва – створення технологічних кластерів, в рамках яких об'єднуються застосовані в різних галузях і сферах економічної діяльності передові технології з метою прискорення та підвищення якості всього процесу

Таблиця 1

Динаміка показників оцінки рівня економічної безпеки України, 2011-2016 рр.

Номер	Назва показника	Одиниці виміру	Граничні значення	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Рівень безпеки
1	Рівень малозабезпеченості	%	≤ 10	7,8	9,0	8,3	8,6	6,4	3,8	+
2	Рівень безробіття до активної частини населення	%	≤ 8	7,9	7,5	7,2	9,3	9,1	8,8	-
3	Внутрішні витрати на інновації	% від ВВП	> 1	1,10	0,74	0,57	0,48	0,69	1,03	+
4	Частина інноваційної продукції у загальному обсязі готової продукції	%	≥ 20	3,8	3,3	3,3	2,5	1,4	н/д	-
5	Доля інвестицій в основний капітал у ВВП	%	≥ 25	18,53	19,40	17,21	14,00	13,80	15,88	-
6	Коефіцієнт оновлення основних засобів	%	≥ 5	2,71	4,95	6,05	2,19	6,71	6,31	+
7	Сальдо зовнішньої торгівлі, включаючи послуги	% від ВВП	≤ -5	-4,07	-5,12	-4,57	2,56	4,23	0,58	+
8	Дефіцит консолідованого бюджету	% від ВВП	≤ 3	1,8	3,6	4,4	4,6	1,6	2,3	+
9	Внутрішній державний борг	% від ВВП	≤ 20	12,4	13,5	17,7	29,4	25,7	28,1	-
10	Зовнішній державний борг	% від ВВП	≤ 25	15,0	14,8	15,4	31,0	41,7	41,1	-
11	Платежі з обслуговування державного боргу у відношенні до доходів бюджету	%	≤ 10	18,9	16,0	9,3	13,4	12,9	12,2	-
12	Платежі щодо погашення та обслуговування зовнішнього державного боргу у відношенні до валютної виручки	%	≤ 10	9,66	10,27	13,12	7,14	20,34	17,30	-
13	Рівень золотовалютних резервів в місяцях імпорту	місяців	≥ 3	4,2	3,2	2,5	1,1	3,8	4,2	+
14	Частка власних енергоресурсів у паливному балансі держави	%	≥ 30	23,46	36,37	42,89	43,97	37,88	н/д	+
15	Доля імпорту продовольчих товарів у роздрібному товарообігу	%	≤ 25	12,8	13,7	14,5	14,4	14,8	15,2	+
Інтегральна оцінка рівня економічної безпеки			≥ 1	1,28	1,12	1,11	0,78	1,23	1,18	

доведення до споживачів товарів і послуг, в тому числі нових продуктів, створення яких проходить всі стадії від наукових досліджень і розробок до масового виробництва.

Необхідні коригуючі заходи по приведенню в норму ходу інтеграційного процесу може бути здійснене за допомогою інтенсифікації прямих господарських зв'язків між підприємствами взаємодіючих країн в форматі виробничо-фінансових і торгових об'єднань холдингового типу, спільних підприємств, консорціумів, кластерних структур, тощо. Модель кластерної економічної інтеграції національних економік повинна бути багаторівневою, включати кілька етапів розвитку співробітництва, що відрізняються різним ступенем взаємопроникнення національних економічних систем країн угруповання (рис. 3).

Рис. 3. Модель кластерної економічної інтеграції

Наскрізні технології забезпечують високий мультиплікативний ефект, який формується з багатьох напрямків діяльності всіх залучених в загальний технологічний цикл економічних агентів, створюючи тим самим нові конкурентні

переваги. Результатом такої технологічної кластеризації стає підвищення рівня національної конкурентоспроможності в тих сферах, які можуть стати основою формування нових технологічних кластерів уже в рамках міждержавних економічних інтеграційних об'єднань, збільшуючи їх конкурентні позиції в глобальному масштабі.

У третьому розділі «**Удосконалення механізму регулювання інтеграційних процесів в Україні**» розроблено методологічні аспекти побудови моделі кластерної економічної інтеграції, запропоновано методичний інструментарій щодо вибору стратегій міжнародної інтеграції України, сформовано стратегію інтеграції до європейського економічного простору та надано рекомендації з організаційно-економічного забезпечення її реалізації.

Дослідження кластерних моделей інтеграції підприємств і організацій в ефективні економічні структури нового типу, дозволяє зробити висновок, що саме кластери можуть бути тими імпульсами, які при вдалій концентрації виробництва, його спеціалізації, використанні сучасних досягнень комунікації, координації, кооперації та співпраці допоможуть виявити точки зростання в кожній конкретній країні, забезпечуючи його пріоритет в конкурентній боротьбі. Як наслідок в різних країнах світу зростає інтерес до формування та підтримки кластерів, відбувається активізація державної політики в цій сфері.

Найбільш повно поле ефектів міжнародних кластерних систем можна сприйняти в контексті відомої моделі «Потрійної спіралі» – поєднання зусиль трьох категорій учасників – бізнесу, держави та науки. Ефекти міжнародних кластерних систем формує комбінація ефектів «переливу» в рамках міжнародних інтеграційних об'єднань і промислово-інноваційних кластерів. У цьому також полягає можливість синтезу концепцій кластерного розвитку та економічної інтеграції. Для розвитку міжнародних кластерних систем найбільше значення має саме функціональний ефект: ланцюгова реакція залучення пов'язаних і підтримуючих галузей в інтеграційний процес лежить в основі формування міжнародних кластерних систем, будь то транскордонні кластери в традиційних галузях, або віртуальні інформаційні кластери за участю нових високотехнологічних секторів. Серед кластерних екстерналій, що мають важливе значення для формування міжнародних кластерних систем, необхідно відзначити мережеві екстерналії та «перелив знань» в рамках кластера: обидва види ефектів мають пряме відношення до якісного розвитку міжнародної економічної інтеграції, тому можливість їх розвитку повинна закладатися з самого початку формування будь-якого інтеграційного об'єднання.

Кластерна трансформація економічної системи України, побудована на обґрунтованій системі пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, передбачає цілеспрямовану діяльність держави по концентрації ресурсів на провідних напрямках науково-технічного оновлення виробництва та сфери послуг в країні, що забезпечують мультиплікативний економічний ефект в суміжних галузях, включених в кластерні утворення. Кінцевим результатом кластерної інтеграції економічної системи України на основі інноваційних пріоритетів розвитку є формування ефективного механізму освоєння нововведень, спрямованого на поліпшення

життєвого рівня за рахунок створення нових робочих місць, підвищення реальної заробітної плати і соціальних гарантій, збільшення бюджетних надходжень; а також створення умов для конкурентоспроможності, збереження безпеки національної економіки країни за рахунок зростання виробництва, транспортних послуг і продуктивності праці. Все це дозволило виділити комплекс стратегій інтеграції, які найбільш повно відповідають сучасному стану соціально-економічного розвитку України та враховують можливостям досягнення цілей економічної інтеграції. Основні характеристики кожної зі стратегій подано у табл. 2.

Таблиця 2

Коротка порівняльна характеристика стратегій інтеграції

Стратегія	Основа інтеграції	Характеристика стратегії	Можливі ефекти
Збереження позицій	Інтеграція на існуючій базі	Національні економіки діють, в більшій мірі, незалежно. Досягнуті інтеграційні домовленості реалізуються при виникаючих нових бар'єри, вилучення і обмеження. Нових системних інтеграційних рішень не приймається.	Незначне зростання взаємної торгівлі
Транзитно-сировинний додаток	Інтеграція на існуючій базі	Транзитна територія для сильних регіональних блоків. Інтеграція орієнтована на розвиток транспорту та відповідної інфраструктури	Зростання експорту сировинних товарів, збільшення пасажиро- і вантажообігу
Регіональний лідер	Інтеграція компетенцій	Координація дій з ключових напрямів, що визначають конкурентоспроможність економіки. Співпраця в реальному секторі та сфері послуг, в тому числі несировинних сферах економіки	Ефекти: масштабу, технологічної віддачі, синергії, тощо. Результати: скорочення частки імпорту, підвищення рівня життя
Глобальний лідер	Інтеграція компетенцій	Формування світової економічної політики, лідерство у стратегічних галузях економіки	Позитивне сальдо платіжного балансу, дохід від інвестицій в економіку країн-партнерів

В силу відсутності суттєвого впливу інтеграційних процесів, що відбуваються в Україні, на динаміку і спрямованість загальносвітових економічних тенденцій, всі стратегії довгострокового економічного розвитку характеризуються однаковими зовнішніми умовами. Стратегія «Регіональний лідер» пропонується в якості цільового сценарію для зіставлення та виділення інтеграційних ефектів. Для динаміки в стратегії «Транзитно-сировинної додаток» у порівнянні зі стратегією «Регіональний лідер» характерний більш повільний процес трансформації структури зростання. Разом з тим в цілому приріст ВВП для стратегії «Регіональний лідер» залишається найбільшим, оскільки обсяг додаткового до стратегії «Транзитно-сировинної додаток» потенційного приросту експорту (близько 26 млрд. дол. США) перевищує вигоду, яку економіці України може надати прискорене ослаблення національної валюти (близько 6 млрд. дол. США за рахунок змін в імпорті).

На основі макроекономічної моделі отримано довгостроковий прогноз соціально-економічного розвитку України до 2030 року. На горизонті

прогнозування середньорічне зростання ВВП України в описаних стратегіях складе від 1,2 % (стратегія «Збереження позицій») до 4,0 % (стратегія «Регіональний лідер») (рис. 4).

Рис. 4. Прогноз зростання ВВП України 2017-2020 рр. (% до попереднього року)

Ступінь успішності досягнення прогнозних значень показників за стратегією «Регіональний центр» залежить як від глибини інтеграційного співробітництва, так і від характеру реалізованих інтеграційних заходів: створення умов для зростання ділової активності та інвестиційної привабливості, інноваційний розвиток і модернізація економіки, інфраструктурний розвиток і реалізація транзитного потенціалу, розвиток кадрового потенціалу, ресурсозбереження та підвищення енергоефективності, регіональний розвиток. Ефективна реалізація стратегії метою досягнення економічної безпеки країни вимагає продуманого організаційно-економічного механізму, який враховував би як діючий потенціал країни, так і потенціал розвитку, включав в себе методологію, розроблену концепцію, процедури реалізації стратегії, тощо (рис. 5).

Таким чином, державне регулювання інтеграційних процесів в контексті збереження економічної безпеки України базується на застосовувати системний підхід, що припускає проведення комплексу відповідних заходів:

проведення глибокого аналітичного дослідження внутрішніх ринків з метою виявлення необхідних потреб цих ринків в товарах і послугах і потенційних можливостей вітчизняних підприємницьких структур щодо їх задоволення;

на основі отриманих результатів дослідження розробка програми розширення внутрішньої інтеграції вітчизняних підприємницьких структур, яка повинна включати «карту» потенційно можливих інтеграційних об'єднань в розрізі географічних, міжгалузевих та підприємницьких, логістично обґрунтованих зв'язків;

побудова інтеграційних кластерних структур, які повинні включати в себе оптимально можливу кількість вітчизняних суб'єктів господарювання з метою використання всього економічного потенціалу країни;

утворення центрів відповідальності на державному, регіональному та міжгалузевому рівнях, з чітким визначенням їх функцій і обов'язків щодо регулювання інтеграційних процесів, а також виділити підрозділи, які будуть здійснювати регулярний моніторинг рівня економічної безпеки.

Рис. 5. Організаційно-економічний механізм державного регулювання інтеграційними процесами

ВИСНОВКИ

Результатом виконаного дослідження є сукупність теоретичних, методичних і організаційних положень і практичних рекомендацій, що визначають концептуальні основи та шляхи вирішення актуального науково-практичного завдання – державного регулювання інтеграційними процесами в контексті забезпечення економічної безпеки України. Зміст основних висновків і рекомендацій полягає в такому.

1. За результатами узагальнення теоретичних та наукових підходів до визначення змісту поняття «економічна інтеграція» запропоновано розуміти його як процес взаємопроникнення, зрощення економік сусідніх країн в єдиний господарський комплекс з урахуванням стійких економічних зв'язків на мікро- і макрорівнях. В свою чергу «інтеграційний процес» – це господарське та політичне об'єднання країн на основі розвитку глибоких стійких взаємозв'язків і поділу праці, яке вимагає узгодження різних сфер господарської політики зацікавлених країн з метою уникнути негативних результатів господарської діяльності, підтримання економічної рівноваги та збереження економічної безпеки країн-учасників.

2. Обґрунтовано доцільність визначення інтеграційного процесу у вигляді системи, що відбиває сукупність основних сутностей та їх зв'язків, обмежень та можливостей (потенціалів) розвитку. Цілісність інтеграційної системи проявляється в її протиставленні глобальній системі міжнародних економічних і

політичних відносин. З ускладненням структури інтеграційного утворення зростає ступінь його цілісності та стійкості до впливів середовища.

3. Аналіз стану інтеграційних процесів в Україні показав наявність певної кількості проблем як безпосередньо в Україні, так і з боку країни європейської спільноти. Особливе місце в сукупності факторів, що впливають на національну економічну безпеку займає ступінь залученості країни до світової економіки. Визначено ризики (уніфікація митних та інших торговельних процедур може привести до скорочення українського експорту на початковому етапі) та переваги (високий рівень інноваційного розвитку ЄС сприяє розвитку всієї євросони) інтеграції України до європейського економічного простору. Доведено, що головною проблемою міжнародної економічної інтеграції є визначення оптимального співвідношення національних програм господарської політики із забезпеченням вигід від міжнародного співробітництва. Для повної інтеграції важливі не лише гарантування абсолютної свободи руху товарів і факторів виробництва, тобто свободи дії ринкового механізму, а й координація економічної політики держав, що має на меті пом'якшити нерівномірність економічного розвитку окремих країн інтеграційного комплексу і регіонів усередині цих країн, а також забезпечення стійкості національних платіжних балансів.

4. Пропонується розглядати національну безпеку не як стан, а як безперервний процес підтримки стану, ознаки якого відповідають економічній безпеці в умовах змін світового устрою. Основними складовими цього процесу слід вважати: здатність забезпечувати розвиток національної економіки, гарантувати процес економічного відтворення в контексті міжнародної конкуренції та постійних змін в умовах виробництва; можливість підтримувати стабільний стан соціально-економічної системи шляхом створення умов та гарантій для підприємницької активності, попередження тенденціям, які потенційно здатні порушувати макроекономічну та фінансово-монетарну рівновагу, погіршувати добробут населення; здатність впроваджувати лідируючі технології, інновації, забезпечувати надходження до країни сучасних технологій та передових методів управління.

5. Аналіз інтеграційних процесів України до європейського економічного простору показав їх об'єктивний характер, розкрив істотну роль держави в становленні та регулюванні інтеграційних процесів, необхідність узгодження економічної політики, інституційних і правових аспектів співробітництва, формування єдиного законодавства, виходу на новий рівень інтеграційних відносин для забезпечення економічної безпеки на багатосторонній основі. Це дозволило найбільш визначити перспективні напрямки економічної інтеграції: формування ефективних міжнародних транспортно-комунікаційних коридорів; формування та реалізація інноваційної парадигми розвитку країни в межах існуючого потенціалу; формування кластерної економічної інтеграції національних економік в рамках міжнародного співробітництва.

6. Подальший розвиток інтеграційних процесів в Україні доцільно здійснювати на основі формування технологічних кластерів, в рамках яких об'єднуються застосовані в різних галузях і сферах економічної діяльності передові технології з

метою прискорення та підвищення якості всього процесу доведення до споживачів товарів і послуг, в тому числі нових продуктів, створення яких проходить всі стадії від наукових досліджень і розробок до масового виробництва. Наскрізнi технології забезпечують високий мультиплікативний ефект, який формується з багатьох напрямків діяльності всіх залучених в загальний технологічний цикл економічних агентів, створюючи тим самим нові конкурентні переваги.

7. Застосування макроекономічної моделі щодо довгострокового прогнозу реалізації інтеграційної стратегії України показало, що залежно від вибору інтеграційних стратегій темпи зростання економіки України та рівень її національної безпеки можуть суттєво відрізнятись. Ступінь успішності досягнення прогнозних значень показників залежить як від глибини інтеграційного співробітництва, так і від характеру реалізованих інтеграційних заходів. Вони повинні бути спрямовані на вирішення основних національних проблем і сприяти досягненню довгострокових цілей: створення умов для зростання ділової активності та інвестиційної привабливості, інноваційний розвиток і модернізація економіки, інфраструктурний розвиток і реалізація транзитного потенціалу, розвиток кадрового потенціалу, ресурсозбереження та підвищення енергоефективності, регіональний розвиток.

8. Дослідження кластерних моделей інтеграції організацій різних країн в ефективні економічні структури нового типу, дозволяє зробити висновок, що саме кластери можуть бути тими імпульсами, які при вдалій концентрації виробництва, його спеціалізації, використанні сучасних досягнень комунікації, координації, кооперації та співпраці допоможуть виявити точки зростання в кожній конкретній країні, забезпечуючи її пріоритет в конкурентній боротьбі. Кластерна трансформація економічної системи України, побудована на обґрунтованій системі пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, передбачає цілеспрямовану діяльність держави щодо концентрації ресурсів на провідних напрямках науково-технічного оновлення виробництва та сфери послуг в країні, що забезпечують мультиплікативний економічний ефект в суміжних галузях, які включені до кластерних утворень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Публікації у наукових фахових виданнях, та виданнях,
що включені до міжнародних наукометричних баз даних*

1. Полгородник О. В. Інтеграція України до європейського економічного простору: теоретико-методологічні положення / О. В. Полгородник // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії: зб. наук. праць. – Краматорськ: ДДМА, 2017. – № 1 (40). – С. 145 – 151 (0,62 ум.-друк. арк.).

2. Полгородник О. В. Модель забезпечення економічної безпеки країни в процесі інтеграції / О. В. Полгородник // Вісник Одеського нац. ун-ту¹ – Одеса: ФОРМ Головка О.А., 2016. – Т.1. – Вип. 10.– С. 212 – 215 (Серія: Економіка) (0,63 ум.-друк. арк.)

3. Полгородник О. В. Методичний підхід до оцінки рівня економічної безпеки країни в умовах інтеграції / О. В. Полгородник // Наукові праці Донецького нац.

¹Входить до міжнародних наукометричних баз: IndexCopernicus

техн. ун-ту. Серія: Економічна. – Покровськ: ДонНТУ, 2016. – № 1. – С. 145 – 153(0,75 ум.-друк. арк.).

4. Полгородник О. В. Проблеми інтеграції України до європейського економічного простору та шляхи їх подолання [Електронний ресурс] / О. В. Полгородник // Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання² – 2015. - № 12.- Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua> (0,78 ум.-друк. арк.).

5. Полгородник О. В. Державна стратегія міжнародної інтеграції України / О. В. Полгородник // Молодий вчений: науковий журнал³. – Херсон: ТОВ Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Вип. 5 (20). – Ч. 1. – С. 176-180(0,70 ум.-друк. арк.).

6. Полгородник О. В. Концепція державного регулювання інтеграційними процесами / О. В. Полгородник // Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства: зб. наук. праць ДонДУУ. – Донецьк: ДонДУУ, 2014. – Т. XV. – С. 300-308. – (серія «Економіка»; вип. 282) (0,50 ум.-друк. арк.).

7. Полгородник О. В. Стратегічне управління інноваційними процесами в умовах глобалізації / О. В. Полгородник // Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства: зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2013. – Т. XIV. – С. 144 – 154. – (серія «Економіка»; вип. 259) (0,55 ум.-друк. арк.).

Матеріали наукових конференцій

8. Шкрабак І. В. Модель формування кластерної економічної інтеграції національних економік / І. В. Шкрабак, О. В. Полгородник // Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. (02 – 03 березн. 2017 р., м. Кременчук). – Кременчук: КрНУ ім. М. Остроградського, 2017. – С. 224 – 226 (0,12 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: модель формування кластерної економічної інтеграції національних економік (0,06 ум.-друк. арк.).*

9. Полгородник О. В. До проблеми вибору стратегії міжнародної інтеграції / О. В. Полгородник // Глобальний економічний простір: детермінанти розвитку: матер. I Міжнар. наук.-практ. конф. (29 квіт. 2016 р., м. Миколаїв). – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. – С. 172 – 175 (0,17 ум.-друк. арк.)

10. Полгородник О. В. Безпека національної економіки в умовах глобалізації / О. В. Полгородник // Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності: матер. III Міжнар. наук. – практич. конф. (10-12 груд. 2015 р., м. Кременчук). – Кременчук: КрНУ ім. М. Остроградського, 2015. – С. 530 – 533 (0,17 ум.-друк. арк.).

11. Полгородник О. В. Національна безпека країни: економічні аспекти / О. В. Полгородник // Регіональний розвиток – основа становлення української держави: зб. матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (3 – 4 квіт. 2014 р., м. Донецьк). – Донецьк: ДонДУУ, 2014. – С. 172 – 174 (0,11 ум.-друк. арк.).

²Входить до міжнародних науко метричних баз: IndexCopernicus

³Входить до міжнародних науко метричних баз: ScholarGoogle, OAJI, CiteFactor, ResearchBible, IndexCopernicus

АНОТАЦІЯ

Полгородник О. В. Державне регулювання інтеграційних процесів в контексті забезпечення економічної безпеки України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Донбаська державна машинобудівна академія Міністерства освіти і науки України, Краматорськ, 2017.

У роботі вирішено завдання формування теоретико-методологічних підходів державного регулювання інтеграційних процесів в контексті забезпечення економічної безпеки України. Уточнено зміст понять економічна інтеграція та інтеграційний процес. Визначено основні проблеми реалізації інтеграційних процесів в Україні. Удосконалено методичний підхід до кількісного оцінювання національної безпеки країни на основі запропонованої системи показників за кожною складовою та визначення інтегрального показника з урахуванням рівня загроз під час реалізації інтеграційних процесів в Україні.

Розроблено концептуальні положення управління інтеграційними процесами в Україні на основі поєднання переваг ринкового механізму з державним регулюванням економіки шляхом побудови моделі формування кластерної економічної інтеграції. Визначені основні стратегії інтеграції, систематизовано і розвинуто теоретико-методичні підходи до їх вибору та реалізації.

Розроблено організаційно-економічний механізм державного регулювання інтеграційних процесів в контексте забезпечення економічної безпеки країни за рахунок реалізації стратегії інтеграції, яка враховує як діючий потенціал країни, так і потенціал її розвитку. Запропоновано напрямку застосування інтеграційних механізмів та інструментів у відповідності до пріоритетів розвитку країни.

***Ключові слова:** економічна інтеграція, інтеграційний процес, національна безпека, стратегія інтеграція, модель кластерної інтеграції, державне регулювання.*

АННОТАЦИЯ

Полгородник А.В. Государственное регулирование интеграционных процессов в контексте обеспечения экономической безопасности Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Донбасская государственная машиностроительная академия Министерства образования и науки Украины, Краматорск, 2017.

В работе решено актуальное научное задание по углублению теоретических основ и совершенствованию методических подходов к формированию концептуальных основ решения актуальной научно-практической задачи – государственного регулирования интеграционными процессами в контексте обеспечения экономической безопасности Украины.

Предложено понятия «экономическая интеграция» понимать его как процесс взаимопроникновения, срастания экономик соседних стран в единый хозяйственный комплекс на основе устойчивых экономических связей на микро- и макроуровне. В свою очередь «интеграционный процесс» – это хозяйственное и политическое

объединение стран на основе развития глубоких устойчивых взаимосвязей и разделения труда, которое требует согласования различных сфер хозяйственной политики заинтересованных стран с целью предотвращения негативных результатов хозяйственной деятельности, поддержания экономического равновесия и сохранения экономической безопасности стран-участников. Обоснована целесообразность представления интеграционного процесса в виде системы, отражающей совокупность основных сущностей и их связей, ограничений и возможностей развития.

Доказано, что главной проблемой экономической интеграции Украины является определение оптимального соотношения национальных программ хозяйственной политики с обеспечением выгод от международного сотрудничества. Анализ состояния интеграционных процессов в Украине показал наличие как внутренних угроз безопасности Украине, так и со стороны стран европейского сообщества. Предлагается рассматривать национальную безопасность не как состояние, а как непрерывный процесс поддержания состояния. Основными составляющими этого процесса следует считать: способность обеспечивать развитие национальной экономики, гарантировать процесс экономического воспроизводства в контексте международной конкуренции и постоянных изменений в условиях производства; возможность поддерживать стабильное состояние социально-экономической системы путем создания условий и гарантий для предпринимательской активности, предупреждение тенденциям, которые потенциально способны нарушать макроэкономическую и финансово-монетарную равновесие, способность внедрять лидирующие технологии, инновации, обеспечивать поступление в страну современных технологий и передовых методов управления.

Раскрыта существенная роль государства в становлении и регулировании интеграционных процессов, необходимость согласования экономической политики, институциональных и правовых аспектов сотрудничества, формирования единого законодательства, выхода на новый уровень интеграционных отношений обеспечение экономической безопасности на многосторонней основе. Это позволило выделить наиболее перспективные направления экономической интеграции: формирование эффективных международных транспортно-коммуникационных коридоров; формирование и реализация инновационной парадигмы развития страны в рамках существующего потенциала; формирование кластерной экономической интеграции национальных экономик в рамках международного сотрудничества.

Обосновано, что развитие интеграционных процессов в Украине целесообразно осуществлять на основе формирования технологических кластеров. Сквозные технологии обеспечивают высокий мультипликативный эффект, который формируется из многих направлений деятельности всех вовлеченных в общий технологический цикл экономических агентов, создавая тем самым новые конкурентные преимущества. Кластерная трансформация экономической системы Украины, построенная на обоснованной системе приоритетных направлений инновационной деятельности, предусматривает целенаправленную деятельность государства по концентрации ресурсов на ведущих направлениях научно-технического обновления производства и сферы услуг в стране, обеспечивают мультипликативный экономический эффект в отраслях, включенных в кластеры.

Апробация макроэкономической модели долгосрочного прогноза реализации интеграционной стратегии Украины показала, что в зависимости от выбора интеграционных стратегий темпы роста экономики Украины и уровень ее безопасности могут существенно отличаться. Степень успешности достижения прогнозных значений зависит как от глубины интеграционного сотрудничества, так и от характера реализуемых интеграционных мероприятий. При этом указанные мероприятия должны быть направлены на решение основных национальных проблем и способствовать достижению долгосрочных целей: создание условий для роста деловой активности и инвестиционной привлекательности, инновационное развитие и модернизация экономики, инфраструктурное развитие и реализация транзитного потенциала, развитие кадрового потенциала, ресурсосбережения и региональное развитие.

Ключевые слова: экономическая интеграция, интеграционный процесс, национальная безопасность, стратегия интеграция, модель кластерной интеграции, государственное регулирование.

SUMMARY

Polgorodnik O. V. State regulation of integration processes in the context of ensuring the economic security of Ukraine. – As the manuscript.

The thesis for obtaining a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.03 – National Economy and State Economic Policy. – Donbas State Engineering Academy of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kramatorsk, 2017.

The urgent task of development of theoretical principles and improvement of methodological approaches to state regulation of integration processes in order to ensure the economic security of Ukraine has been solved. The content of economic integration and integration process have been defined. The main problems of implementation of integration processes in Ukraine have been determined. The methodical approach to the quantitative assessment of the national security of the country has been improved on the basis of the proposed system of indicators for each component of economic security and the definition of an integral indicator taking into account the level of threats to the country's economic security.

The conceptual provisions of management of integration processes in Ukraine have been developed on the basis of the combination of the advantages of a market mechanism with state regulation of the economy by constructing a model for the formation of cluster economic integration. The basic strategies of integration have been defined, theoretical and methodical approaches to their choice and implementation have been systematized and developed.

The organizational and economic mechanism of state regulation of integration processes in the context of providing economic security of the country through the implementation of the integration strategy, which takes into account both the current potential of the country and the potential for its development, has been developed. The direction of application of integration mechanisms and instruments in accordance with the priorities of the country's development has been proposed.

Key words: economic integration, integration process, national security, integration strategy, cluster integration model, state regulation.

Підписано до друку 16.11.2017. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Обл.-вид. 0,9. Друк лазерний. Зам. № 835. Накл. 100 пр.

Видавець і виготівник
Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1633 від 24.12.2003